

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs: 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie: Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

RECHTSZEDEN EN MODERNE BESCHAVING

Rede uitgesproken door Mr J. LINDEMANS op de plechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel op 11 December 1948

Het contractenrecht, dat men bij de uitvaardiging van het Burgerlijk Wetboek in 1804, en nog lang nadien, aangezien heeft als definitief zowel naar de vorm als naar de inhoud, gecodificeerd voor alle volkeren en tijden, technisch volmaakt, heeft, in de loop der laatste 50 jaar een zo verbazende ontwikkeling doorgemaakt dat, ook thans nog, waar die ontwikkeling nog niet tot in de laatste consequenties is doorgevoerd, het inzicht in de betekenis en de grenzen ervan niet volledig is gerijpt of tot de verworvenheden van de hedendaagse rechtswetenschap behoort. De codificatie, waardoor het recht in min of meer starre teksten wordt vastgelegd, het onderwijs van het positief recht en de rechtsverklaring, die gebonden zijn aan traditionele teksten en schema's — dit is geen critiek — blijven noodzakelijk ten achter op de evolutie van het levend recht, die met eenparig versneld rythme op onze dagen voortduurt.

Ik wil U aantonen hoe sommige kenmerken van deze evolutie terug te vinden zijn, niet alleen in wat men het traditionele burgerlijk recht kan heten, in dat recht dat beschreven staat in het burgerlijk wetboek en dat behoort tot de bewuste rechtssfeer, maar ook in die kleine, onopgemerkte gebeurtenissen van ons dagelijks leven, die weliswaar tot de rechtssfeer behoren, maar die omwille van hun veelvuldigheid en — ik zou haast zeggen — hun banaliteit, aan het rechtsbewustzijn ontsnappen.

Staatstussenkomst en beperking der contractsvrijheid

Laten we, om beter te vatten hoever de evolutie onzer rechtsseden reeds gevorderd is, ons in ge-

dachten verplaatsen naar het begin der 19de eeuw, de periode waarin de teksten van ons burgerlijk recht zijn ontstaan.

Hoe stelde men zich het afsluiten van een overeenkomst voor?

Ziedaar twee personen: de ene eigenaar van een huis, de andere toekomstig huurder. Beiden zijn vrij, hoeven van hun gedragingen aan niemand rekenschap te geven op voorwaarde dat zij noch de openbare orde noch de goede zeden verstoren. De eigenaar is vrij zijn huis al dan niet in huur te geven; hij kan het volledig of gedeeltelijk verhuren. De toekomstige huurder is vrij dit of dat ander huis in huur te nemen. Beslist hij echter van een bepaald huis in huur te nemen, dan kan hij vrijelijk met de eigenaar de voorwaarden van de overeenkomst bedingen: hetzij de prijs, hetzij ten laste van wie bepaalde herstellingen zullen vallen, hetzij de mogelijkheid van onder te verhuren, enz., kortom vrijuit de inhoud en de draagwijdte van de overeenkomst te bepalen.

Evenzo koper en verkoper. Een handelaar is vrij de producten ter markt te brengen die hij wil en in zulke hoeveelheden als hij verkiest. De koper kan vrij over de prijs en de andere verkoopvoorwaarden bedingen. In zeer weinige gevallen bepaalt het Burgerlijk Wetboek dat het zo moet, dat het niet anders mag.

Dubbel vrijheid zodoende: vrijheid in het afsluiten van het contract, vrijheid in het bedingen van de contractsinhoud.

Ziedaar het beeld, als het ware het *ideaal*, dat ons telkens weer bij het lezen der teksten van het Burgerlijk Wetboek, voor ogen rijst. Dat ook toen de werkelijkheid niet helemaal met dit idyllische beeld overeenstemde, verandert ter zake niets. Men meende immers toen de grondvesten te leggen voor

een toekomst van nimmer dalende vooruitgang; voor een maatschappij, die dank zij een veralgemeend onderwijs, slechts volbewuste burgers zou kennen, waar elk, in volle vrijheid en van niemand afhankelijk zijn eigen lotsbestemming zou bepalen. Men kanaliseerde als het ware de evolutie in de richting van een perfecte liberale en rationalistische maatschappij, en men hoopte dat met der tijd, irrationele uitwassen, zoals rechtsgewoonte, automatisme in de rechtshandelingen, etatistische beperkingen der vrijheid, volledig zouden verdwijnen.

De werkelijkheid heeft echter dit beeld gewroken. Op beide essentiële vrijheden, de vrijheid tot contracteren, en de vrijheid bij het bepalen van de juridische inhoud der overeenkomst heeft men inbreuk gepleegd.

Op schitterende wijze, werd dit, voor Frankrijk althans, door Prof. Savatier aangetoond in een onlangs gepubliceerde studie (*Savatier, Aspects et limites de l'éclatement des contrats*, J. T. 1948, p. 277-280). In Frankrijk, aldus Savatier, is de eigenaar van een gedeeltelijk onbewoond huis verplicht een gedeelte ervan te verhuren of onder te verhuren; de landbouwer die tarwe oogst is verplicht deze tarwe te verkopen aan de « Office du Blé ». De vrijheid om al of niet te contracteren is hier ten enen male verloren: de eigenaar is niet vrij zijn huis niet te verhuren; de landbouwer mag niet weigeren zijn tarwe aan het staatsorganisme te verkopen. Men móét de overeenkomst afsluiten, en deze dwang is zo groot, dat indien er formeel geen overeenkomst tot stand komt, de Staat in de plaats van de partijen, zelf de overeenkomst afsluit. (Id., p. 278.)

Doch ook onze maatschappij en ons recht zijn aan deze evolutie niet ontsnapt. Denken we bijv. aan het gebied der sociale verzekeringen. De arbeider is niet vrij zich al dan niet te verzekeren tegen ziekte, ongeval, overlijden. De Staat legt hem deze verzekering op bij één bepaald organisme en verplicht hem een gedeelte van zijn loon aan dit organisme af te staan, zonder zich te bekommeren om de vraag of de arbeider wel tevreden is met de wijze waarop zijn loon wordt belegd. En verder hebben wij tijdens de afgelopen oorlog een hele reeks van dergelijke « gedwongen overeenkomsten » gekend: verplichte levering van landbouwproducten, van grondstoffen, enz.

Maar niet alleen de vrijheid tot contracteren heeft in onze maatschappij een gevoelige wijziging ondergaan. Ook op de tweede vrijheid, de vrijheid tot het bepalen van de inhoud der overeenkomst zijn er allerhande beperkingen aangebracht.

In dit opzicht moeten we vooreerst vaststellen dat, in het contractenrecht de dwingende wetsbepalingen, die bepalingen waarvan de contracterende partijen niet *mogen* afwijken, veel talrijker geworden zijn dan voorheen. Dit sluit in dat de partijen, veel meer dan vroeger, in hun contracten de vrijheid om dit of geen beding in te lassen verloren hebben. Principieel echter heeft ons burgerlijk recht altijd dwingende bepalingen gekend, afgezien dan van de algemene regel dat ook private

overeenkomsten gehouden zijn de openbare orde en de goede zeden te eerbiedigen; zodat, bij het vaststellen dat de dwingende wetsbepalingen talrijker zijn geworden, men hoogstens kan gewagen van een uitbreiding van een beginsel dat in ons burgerlijk recht altijd heeft bestaan.

Totaal nieuw echter is het verschijnsel dat de openbare macht tussenbeide komt om, in reeds afgesloten en gedeeltelijk uitgevoerde overeenkomsten nieuwe bedingen in te lassen, of om oude bedingen te wijzigen, te vervangen of uit te schakelen, hoewel minstens één der partijen zulks zeker niet had bedoeld op het ogenblik van het afsluiten der overeenkomst.

Dergelijk nieuw beding, van overheidswege in de overeenkomst ingelast, is rechtstreeks in strijd met de klassieke opvatting, krachtens dewelke overeenkomsten alleen binden tot datgene wat de overeenkomende partijen zelf hebben gewild.

En toch is dit verschijnsel geen grote uitzondering in ons rechtsleven. Denken we bijv. aan het regime der opzeggingen inzake landpacht of nog aan de zogenaamde « wettelijke verlenging » der huishuurovereenkomsten. Een eigenaar die met zijn huurder, zelfs schriftelijk, overeenkomt dat de overeenkomst zal kunnen opgezegd worden, volgens het gebruikelijke type, na 3, 6 of 9 jaar, ziet zich achteraf, door de wet, het recht om zijn huurder, *bij opzeg*, uit te zetten totaal ontnomen. De huurder krijgt, tegen de uitdrukkelijk geschreven bepaling van de overeenkomst in, het recht, om zich, trots een opzeg, in de gehuurde plaatsen te handhaven.

Ziedaar dus een totaal nieuw element in de huurovereenkomst ingelast, louter door tussenkomst van de overheid, en dit in een overeenkomst die gedeeltelijk is uitgevoerd en niettegenstaande alle andersluidende bedingen.

Afbreuk aan de vrijheid van bedingen, zoals afbreuk aan de vrijheid van contracteren. De staat, de openbare macht komt tussen in aangelegenheden die men tot dan toe pleegde te beschouwen als zuiver privaataangelegenheid. De staat legt aan de rechtsgenoten een overeenkomst op of bepaalt of wijzigt de inhoud ervan. Psychologisch mogen we verklaren dat de thans nog overblijvende sporen van de vroegere onbeperkte vrijheid, ons reeds voorkomen, niet als een constructief gegeven, doch veeleer als een regressief verschijnsel: een vermogen dat ons nog verleend is, doch dat op ieder ogenblik, « ad nutum » kan worden ingekrompen.

Wij hebben deze vrijheidsbeperking aangewezen in de voornaamste contracten die door het Burgerlijk Wetboek geregeld worden: de Koop-Verkoop, en de Huurovereenkomst. Waar deze beperkingen aanvankelijk stukgewijs op uiteenlopende gebieden van het recht werden ingevoerd, daar was men zich voorzeker niet bewust dat deze sporadische maatregelen een evolutie inluiden die welhaast het gehele gebied der overeenkomsten zou beslaan, en, in de laatste jaren, tot ver in het gebied der onbewuste rechtszeden zou doordringen.

Want naast het gebied der welbekende overeenkomsten, ligt een haast onverkend domein van

rechtszeden waaraan iedereen in de maatschappij, ook de nederigsten deel heeft, dat door zijn banaliteit aan de aandacht van de rechtsgenoot en van de jurist ontsnapt, doch dat, als weerspiegeling van het volksleven, een juiste beoordeling van de stand van ons rechtsleven mogelijk maakt.

De geringe aandacht die aan dit gebied wordt geschonken is een typisch overblijfsel uit de tijd toen de overschatting van het geschreven recht de wetgevers ertoe bracht, de rechtsgewoonte voor afgeschaft te verklaren.

In alle maatschappijen, ook de meest primitieve, is de rechtshandeling een gewoon verschijnsel, en ik bedoel op de eerste plaats de rechtshandelingen die strekken tot overdracht van goederen (type Koop) of tot overdracht van diensten (type Huur). De voortdurende herhaling van dezelfde rechtshandeling schept automatisme in het verloop ervan, schept rechtsgewoonten, waarvan vorm en inhoud in onmiddellijk verband staan met het cultuurpeil der maatschappij en die evolueren met hetzelfde rythme als de cultuur.

Weliswaar vinden we in de loop der geschiedenis herhaalde codificaties van de eeuwenoude rechtsgewoonten en -zeden, doch deze gewoonten en zeden staan, met hun vastlegging in min of meer starre teksten niet stil. De noodwendigheden van het sociale leven en de ontwikkeling der cultuur zijn sterker dan een tekst.

Zo is ook onze Westerse beschaving niet stilgebleven bij de laatste codificatie van ons burgerlijk recht. Waar ons Burgerlijk Wetboek nauwelijks een tiental contracten bij name kent, zo zijn er, met de steeds voortschrijdende socialisering en mechanisering van het leven, een ontelbaar aantal nieuwe overeenkomst-typen ontstaan, die, als zovele woekerplanten het oude gebouw van ons burgerlijk recht overgroeien. De meeste van deze nieuwe overeenkomsten behoren nog niet tot het « officiële » recht, tot het « erkende » recht, hoewel zij, naar hun inhoud, gemakkelijk te herleiden zijn tot een der twee oertypen Koop of Huur.

Een voorbeeld. Het « erkende » recht is, voor de gewone man, omgeven door een zekere atmosfeer van plechtigheid : de aankoop van een huis gebeurt bij een notaris en er wordt een officiële akte van opgemaakt; inzake huishuur doet men best een geschreven huurceel op te maken; ingeval van handelskoop dient een factuur afgeleverd, enz. Rond die handelingen in het kader van het traditionele burgerlijk recht hangt dus een zekere uitzonderlijkheid, iets dat buiten het alledaagse staat. Juist dit kenmerk van uitzonderlijkheid bewijst dat dit oude burgerlijk recht niet volledig rechtsgewoonte of rechtzede is. Want om *rechtsgewoonte* te worden dient de handeling *gewoon* te zijn.

Het zijn de gewone, onopvallende handelingen, zoals het kopen van een krant, het vervoer per spoor, enz. die de hedendaagse rechtzede uitmaken, hoewel zij tenzelfden titel als het kopen of het huren van een huis te herleiden zijn tot het oertype Koop of oertype Huur, buiten en boven alle bepalingen van ons Burgerlijk Wetboek over deze twee contracten.

Welnu, ook dit gebied van levend recht is onderhevig aan de reeds geschetste evolutie van ons contractenrecht. En dit hoeft des te meer verwondering te baren, waar toch de onopvallendheid van dit gebied een waarborg had hoeven te zijn tegen de tussenkomst van de openbare macht. De vaststelling echter, dat zelfs op het gebied van het levend recht de oude contractsvrijheid is verloren gegaan, wijst voldoende uit, hoever we reeds verwijderd zijn van het, voor 150 jaar, definitief geachte contractenrecht. Tekenend ook is het feit dat de contracterende zich van deze voortdurende staatsinmenging niet bewust zijn, of, ten hoogste, deze inmenging met steeds zwakker wordend protest ondergaan. Duidelijker kan men niet bewijzen dat dit modern verschijnsel onherroepelijk rechtsgewoonte is geworden.

Putten wij een paar voorbeelden uit die grote verscheidenheid die de hedendaagse rechtszeden ons bieden.

De aankopen in de kleinhandel, voedingswaren, kleerstoffen, schoenen en in het kort alle verbruiksgoederen, geschieden tegen vaste prijs waarop niet af te dingen valt. Men koopt of men koopt niet, doch zo men koopt dient de prijs te worden betaald zonder discussie. De kleinhandelaar is niet vrij te verkopen wat hij wil : voor een groot aantal producten zijn standaard-voorwaarden voorgeschreven aan dewelke de producten moeten voldoen om verkocht te worden. Beperking der vrijheid voor de twee contracterende partijen.

De ondernemingen voor personenvervoer hebben in de laatste decennia een reusachtige uitbreiding genomen. Dagelijks worden tienduizenden vervoercontracten afgesloten met tram-, autobus-, spoorwegmaatschappijen, alle tegen uniforme voorwaarden, die eenzijdig door de onderneming, onder toezicht van de Staat, worden uitgevaardigd.

De vrijheid om de juridische inhoud van de overeenkomst te bepalen is in beide gevallen, kleinhandelskoop zowel als personenvervoer, totaal verdwenen. Dit verschijnsel is nauw verwant met wat men in de juridische literatuur een « toetredingscontract » heeft geheten, dat is : een eenzijdig opgestelde overeenkomst, die aan het publiek in het algemeen wordt aangeboden, en die door ieder die wil kan aanvaard worden, echter zonder mogelijkheid om iets aan de geschreven voorwaarden te veranderen. In het geval van clienhandelskoop en van personenvervoer is echter dit merkwaardig, dat de koper of de reiziger zich om die voorwaarden niet bekommeren, doch automatisch een handeling herhalen die voor hen gewoonte is.

Ik wil, in deze orde van gedachten, nog even stilstaan bij een eigenaardig incident dat onlangs enige ophef heeft gemaakt.

Bij Ministerieel Besluit van 22 April 1948 (Staatsbl. 24 April 1948) werd aan de uitbaters van tram- en trolleybuslijnen de machtiging verleend om, op Zon- en feestdagen, buiten de gewone vervoerprijzen een toeslag van maximum 1 fr. te heffen per reiziger.

Deze prijsverhoging voor Zondagritten is meer dan eenzijdige wijziging van de tarieven tegen de

welke de reizigers zullen te contracteren hebben. Zij gaat verder en wijzigt op willekeurige wijze de inhoud van sommige reeds tevoren afgesloten overeenkomsten. Want de personen die, op het ogenblik van het in voege treden der verhoging, in het bezit waren van een 20-rittenkaart, hadden daardoor de contractuële belofte in handen een bepaald aantal ritten te mogen verrichten tegen de betaalde prijs, en zonder buitengewone toeslag. Op een met klassieke begrippen niet verklaarbare wijze heeft deze prijsverhoging in een aantal vervoercontracten een nieuw beding ingelast en de verbintenissen van de reiziger, zonder dezes toestemming, verzwaaard. Afbreuk aan de contractsvrijheid en aan de regel dat de overeenkomsten bindend zijn voor alle erin betrokken partijen.

Leerrijk is het na te gaan krachtens welke wetteksten dit besluit en gelijkaardige prijsverordeningen uitgevaardigd werden. In de voorrede van voormeld besluit beroept de overheid zich op de Besluit-Wet van 22 Januari 1945, die in art. 1 een verbod uitvaardigt goederen en diensten tegen hogere prijzen te vergoeden dan de, krachtens art. 2, door de Minister van Economische Zaken bepaalde maximum-prijzen. En deze Besluit-Wet is zelf genomen bij uitvoering van de Wet van 7 September 1939, waarbij aan de Koning volmacht werd verleend onder meer maatregelen te treffen tot handhaving van het krediet en de bescherming van de economische en financiële belangen van het land (art. 1, 3°), en tot het voorzien in de bevoorrading van de bevolking (art. 1, 4°). Op grond van deze wetsbepalingen zijn zowel algemene als bijzondere prijsbesluiten verschenen, die niet alleen de vervoerprijzen doch praktisch alle handelsprijzen onder het toezicht brengen van de Regering. Waardoor de Staat dan het effectief middel bezit om tussen te komen in private overeenkomsten.

Op die wijze wordt het klaar hoe de staatsinterventie, tot in de kleinste en banaalste rechtshandeling toe, in werkelijkheid kan voortvloeien uit een meer algemeen historisch gegeven: op het besproken gebied ten minste, uit de prijs- en loonpolitiek der moderne staten, en nog meer algemeen uit de gewijzigde opvattingen omtrent de staats-taak, de welvaart der onderhorigen te verzekeren.

De evolutie van ons contractenrecht, zoals wij die weerspiegeld vonden in het *levend recht* blijkt dus overbrekelijk verbonden te zijn met de evolutie van de politieke gedachte in brede zin. Aan de liberale staatsopvatting beantwoordde het ideaal der absolute contractsvrijheid. En nu, 150 jaar later, stellen we, niet zonder enige verbazing vast dat deze vrijheidsgerachte, die een definitieve verworvenheid van het mensdom werd geacht, stuk voor stuk is afgebrokkeld en dat we welhaast de laatste vrijheden gaan verliezen die ons, op dit gebied, nog waren overgebleven.

Technische beschaving en depersonalisatie der rechtshandelingen

Niet alleen op het gebied der contractvrijheid zijn onze rechtszeden geëvolueerd. Andere factoren

dan de politieke gedachten beïnvloeden de gang der rechtsgewoonte.

Laten we, nogmaals, terugkeren tot de overeenkomst zoals zij opgevat werd bij de aanvang van de 19de eeuw.

Een overeenkomst, een contract waar tegenover elkaar staan twee personen die vrij zijn, die gelijk zijn, dit is, waar geen van beiden rechtstreeks of onrechtstreeks overwicht kan laten gelden tegen de andere. Een overeenkomst die niet in volle vrijheid, doch onder dwang of geweld is aangegaan kan vernietigd worden. De twee contractanten, volkomen aan elkaar gelijk zijnde, bedingen onder elkaar zoals zij het goedvinden. Ieder heeft bij het contract voordeel, de handelaar bij het verkopen en de klant bij het kopen. De gevolgen der overeenkomst blijven essentieel tot de contracterende partijen beperkt. «Overeenkomsten hebben slechts gevolg tussen de contracterende partijen; zij brengen aan derden geen nadeel toe» en strekken hun slechts tot voordeel ingeval van uitdrukkelijk beding.

Het contract van 150 jaar geleden heeft dus een uitgesproken individualistisch karakter: het wortelt rechtstreeks in de uitgesproken of gepresumeerde wil der contracterende partijen. Maar dergelijke vorm van contract onderstelt een onmiddellijke verhouding van persoon tot persoon, een rechtstreekse contactneming tussen de partijen. De afwezigheid van gestandaardiseerde contracten, van starre overeenkomst-typen verplicht de contracterenden met elkaar in voeling te treden en persoonlijk de bedingen van de overeenkomst vast te leggen.

Een typisch voorbeeld vinden we in de eerste artikels van het gedeelte van het Burgerlijk Wetboek dat over de Verkoop handelt. De tekst zegt letterlijk dat de verkoopovereenkomst «voltrokken is zodra men het eens *geworden* is over de zaak en de prijs». De tekst zegt niet: «zodra men het eens *is*», maar wel: «zodra men het eens *geworden is*» (B. W. art. 1583). De vroegere koop onderstelt dus een zekere discussie tussen partijen, die men moeilijk kan voorstellen zonder persoonlijk contact.

Ook aan deze persoonsgebondenheid heeft het moderne contractenrecht afbreuk gedaan.

De vermenigvuldiging van private vennootschappen die een groot gedeelte van handel en verkeer controleren, en van rechtstreeks of onrechtstreeks door de Staat beheerde openbare lichamen die aan het publiek goederen of diensten presteren, vergroot de afstand tussen de verbruiker en zijn medecontractant. Deze medecontractant, die geen fysisch persoon meer is blijft voor de andere partij een ontastbare abstractie, die hem, als dusdanig, ten enen male vreemd is. De vennootschap of de publiekrechtelijke instelling verschijnt tegenover het publiek in de persoon van een of ander anoniem vertegenwoordiger, agent of bediende, die, in het organisme dat hij vertegenwoordigt een klein onderdeel is van een reusachtig raderwerk en wiens personaliteit in het afsluiten van het contract een zeer geringe rol speelt.

Verzekeringscontracten, om dit voor het moderne rechtsgevoel zo typische gebied even aan te halen, worden door de verzekeringnemer afgesloten bij tussenkomst van een agent, doch met de eigenlijke medecontractant, met de maatschappij of haar beheerders komt hij nooit in verbinding.

Zo gaat het ook met alle instellingen, private of publieke, die voor het brede publiek goederen of diensten in aanbod hebben. Overal vinden we die ontstellende afwezigheid van persoonverhoudingen in waren zin.

Bekijken we even nader de juridische verhouding tussen het kopend publiek en een grootwarenhuis. Bij elke aankoop die geschiedt is een nieuwe overeenkomst tot stand gekomen. Doch de identiteit der kopers blijft aan de instelling onbekend, en de instelling zelf verschijnt tegenover de kopers door tussenkomst van een bediende wiens identiteit evenmin bij het tot stand komen der overeenkomst belang heeft.

En hetzelfde vinden we terug bij gas-, water- en electriciteitsmaatschappijen; bij openbare vervoerdiensten: wie denkt aan de identiteit van de bediende die in de stations de spoorkaartjes uitreikt; bij verbruiksgelegenheden zoals restaurant, hotel, café; bij openbare schouwspelen zoals bioscoop, theater, sportterrein, zweminrichting, enz.? Hier en elders staat de enkeling tegenover een abstracte entiteit en gebeurt het overeenkomstsluiten met een anoniem ondergeschikte. Afwezigheid van persoonsverhouding, depersonalisatie der rechtshandelingen. De vroegere overeenkomst, waarbij een volbewust persoon tegenover een ander persoon stond, is vervangen door een nieuw type van overeenkomst, waar de personaliteit van minstens één der contractanten geen rol meer speelt, maar waar die, zoals vervangstukken in één machine, verwisselbaar is met om het even wie.

En reeds verwekt de vooruitgang der moderne techniek de mogelijkheid ook deze gereduceerde, vervallen persoonsverhouding, nog verder van de laatste resten persoonlijkheid te ledigen en de vroegere medecontractant te vervangen door een robot.

Op dit punt, nu, zijn precies onze hedendaagse rechtszeden zeer leerrijk. Betrekkelijk eenvoudige uitvindingen hebben het mogelijk gemaakt geheel klaargemaakte rechtshandelingen als het ware te « stockeren », en ze, naarmate er vraag naar ontstaat, een voor een te laten aflopen, door de voorloper van de perfecte robot-mens, de automaat.

De vulgairste vorm van dit verschijnsel treffen we aan bij automaten die sigaretten, suikergoed en andere dergelijke, debiteren. De eigenlijke rechtshandeling, of, zo men wil, de overeenkomst is hier herleid tot enkele eenvoudige handgrepen, die in een paar ogenblikken afgelopen zijn. En toch is deze handeling een contract van het type Koop, zowel als het kopen van een krant, of het kopen van een huis.

Doch hoever zijn we hier niet verwijderd van die bijna idyllische koper-verkoper-verhouding, zoals het Burgerlijk Wetboek ons die voorhoudt!

De persoon van de koper is een absoluut vreemde, die, bij het actueel afsluiten van de overeenkomst, volledig op het achterplan staat, en die, daarbij, niet eens door een levend wezen is vertegenwoordigd. Weliswaar blijft hier nog altijd een zekere verhouding bestaan tussen de koper en de eigenaar van de automaat, in die zin dat we een theoretisch recht kunnen aanvaarden voor de koper om van de eigenaar, desnoods gerechtelijk, de perfecte werking van de automaat te vorderen bijv. in het geval waar het geldstuk reeds afgegeven werd, doch waar men uit de automaat niets terugkrijgt. Men ziet echter onmiddellijk in dat een gerechtelijke actie tegen de eigenaar, in feite uitgesloten is, niet alleen wegens de onbeduidendheid van de bedragen waarover het gaat in elk afzonderlijk geval, doch ook en vooral wegens de anonimiteit van deze eigenaar. Hoogstens is een strafactie wegens aftruggelarij denkbaar, doch daarmee staan wij helemaal buiten het domein van het contractuele en erkennen wij impliciet, voor dit type van overeenkomst, het failliet der traditionele rechtsbegrippen.

Dit contracteren-met-een-automaat is niet noodzakelijk beperkt tot eenvoudige koop- en verkoopverhoudingen, want reeds vinden wij het zelfde verschijnsel aangewend bij meer ingewikkelde rechtshandelingen, aldus de verkoop van perronen spoorkaartjes bij de spoorwegmaatschappijen. En technisch is er geen bezwaar om, zoals in het geval van spoorkaartjes, dit contracteren-met-een-automaat uit te breiden tot alle rechtshandelingen waar men, met behulp van een eenvoudige titel, de verdere uitvoering van de overeenkomst kan vorderen.

Men hoeft bovendien geen bijzondere verbeelding te bezitten om te begrijpen, dat, in de toekomst, met de onverminderd voortschrijdende mechanisering onzer beschaving, de automaten meer en meer geperfectionneerd zullen worden, totdat de volmaakte robot, de onvolmaakte robots die onze huidige automaten zijn, zal vervangen en de mens, niet meer tegenover zijns gelijke, maar alleen nog tegenover een zielloos mechanisme, hoe technisch volmaakt ook, zal komen te staan.

De depersonalisatie die we in onze eigentijdse rechtszeden bespeuren, vloeit voort, niet uit een bewust gegeven, zoals de politieke gedachte het vrijheidskarakter der overeenkomst bepaalt, doch uit een onstuitbare, door de mens niet beheerste ontwikkeling der louter technische beschaving. Het is deze vloed van techniek die onze geestelijke beschaving heeft overspoeld, die godsdienst, wetenschap, kunst heeft aangetast en die is doorgedrongen tot in het verborgen gebied van de rechtszeden.

Twee aspecten van ons hedendaags levend recht werden u uiteengezet: hoe, door steeds aangroeiende staatstussenkomst, de vroegere contractsvrijheid beperkt werd; en hoe, als gevolg van de vooruitgang der technische beschaving, de rechtshandelingen meer en meer hun persoonlijk karakter verliezen.

De rechtsgebruiken, evenmin als welke andere menselijke bedrijvigheid ook, staan niet los van de op- en neergang der cultuur. Onze moderne cultuur is op zeer typische wijze weerspiegeld in onze moderne rechtszeden.

Waar de cultuurstand van een maatschappij kan gemeten worden aan de waarde die gehecht wordt aan de mens als persoon, daar zijn voorzeker de vrijheidsbeperking en de depersonalisatie waarvan ik u heb gesproken, tekenend voor deze tijd.

Want de persoon als individu, onderstelt vrijheid om eigen lotsbestemming te bepalen en vrijheid om de middelen daartoe uit te kiezen; en de persoon als sociaal wezen, onderstelt gebondenheid aan anderen, niet als anonieme massa, als « horde », doch wel aan anderen als persoon. Het is pas in de volle bevestiging, en van de individuele vrijheid, en van de gebondenheid aan andere personen dat de mens volledig zichzelf kan zijn.

Op beide punten echter zijn onze rechtszeden in gebreke. De individuele vrijheid is te loor gegaan, doch dit verlies is niet gepaard gegaan met een grote verbondenheid van de mens met zijne medemensen *als persoon*. De vrijheid werd verloren en ook de persoonsgebondenheid werd verloren.

De mens, als individu en ook als sociaal wezen, heeft dus in het moderne rechtsverkeer, aan betekenis ingeboet. Doch niet alléén in het rechts-

verkeer: het verschijnsel is algemeen. Door de pessimistische cultuurdiagnosen, als van een Hui-zinga in Nederland en een De Corte bij ons, zijn we vertrouwd geraakt met de gedachte dat de moderne beschaving zich bevindt in een toestand van verval.

Pessimisme echter vloeit altijd voort uit de eenzijdige beschouwing van de negatieve aspecten van een verschijnsel, uit een overdreven belang hechten aan verliesposten. Wanneer ik alleen deze verliesposten heb opgesomd, dan was het mij in de eerste plaats te doen om de afstand te meten die ons reeds scheidt van de voor 150 jaar definitief geachte rechtsopvattingen.

Het opgemaakte bilan is dus onvolledig en onjuist. Want in de huidige nood liggen reeds de kiemen van werkelijke vooruitgang besloten. De rechtszekerheid bijv. is, met de invoering van standaardcontracten, en met de veralgemening van tot enkele mechanische bewegingen gereduceerde rechtshandelingen, verder vooruitgekomen dan in de 20 eeuwen geschiedenis die de uitvaardiging van ons Burgerlijk Wetboek hebben voorafgegaan.

Dit en andere positieve aanwinsten in ons rechtsleven sterken mijn overtuiging dat alle verval van rechtszeden, zoals, in werkelijkheid, *alle* neergang van culturen, uiteindelijk een opstijgen betekent naar een nieuw hoogtepunt.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

Vacantiekamer: 29 Juli 1948.

Voorzitter: M. Bail.

Raadsheer-Verslaggever: M. Simon.

Advocaat-generaal: M. Janssens de Bisthoven.

1. Middelen tot verbreking. — Invoeging van een los blad in het proces-verbaal der terechtzitting. — Niet ontvankelijk.

2. Bewijs (in strafzaken). — Vraag voor aanvullend onderzoek. — Beslissing door de rechter over de feiten op in cassatie onaantastbare wijze.

1. Verdachte kan niet voor het eerst in cassatie bezwaar maken tegen de invoeging van een los blad in het proces-verbaal der terechtzitting van de krijgsraad, daar zij zich daarover niet heeft beklagd voor het Militair Gerechtshof.

Dergelijk middel, dat niet de bevoegdheid betreft, kan niet voor de eerste maal aangevoerd worden in cassatie.

2. Behoudens het geval, dat de wet een bijzonder bewijsmiddel voorschrijft, beslist de rechter over de feiten op in cassatie onaantastbare wijze over de vraag, of voldoende bewijs geleverd is en over de al dan niet wenselijkheid van een gevraagd aanvullend onderzoek.

Toch, Juliette t / Wasyng Hena en Bialer Rywka, b.p.

Gelet op het bestreden arrest gewezen de 23 April

1948 door het Militair Gerechtshof, zetelende te Gent;

I. Aangaande de beslissing over de publieke vordering:

Over het eerste middel: schending van artikel 155 van het Wetboek van Strafvordering en van de Besluitwet van 4 November 1814 doordat:

1° in het proces-verbaal der terechtzitting van de Krijgsraad een tweede blad is gevoegd met vermelding van gehoorde getuigenissen, waarvan niet kan worden vastgesteld of de getuige de eed heeft afgelegd;

2° het proces-verbaal hierboven bedoeld, het verhoor vaststelt van verschillende Joodse getuigen, waarvan niet kan geweten worden of zij de gelegenheid kregen om de Joodse eed af te leggen;

Overwegende dat het door het middel bedoeld proces-verbaal der terechtzitting van de Krijgsraad in aanhef vermeldt dat de getuigen die in de loop der zitting werden gehoord, vooraf de eed hebben afgelegd in de plechtige bewoordingen, voorgeschreven door artikel 155 van het Wetboek van Strafvordering en onder aanroeping van Gods naam;

Dat in zover het is gegrond op de toevoeging van een los blad in bovenbedoeld proces-verbaal, het middel niet ontvankelijk is, daar aanlegster vóór het Militair Gerechtshof de beweerde onregelmatigheid van het zittingblad niet heeft ingeroepen, zelfs niet vóór dit rechtscollege heeft betwist dat het tweede blad regelmatig in het zittingblad gevoegd

is geweest, er van deel uitmaakte en er mede een geheel vormde gewaarmerkt door de handtekeningen van de voorzitter en van de griffier onderaan het proces-verbaal;

Dat dergelijk middel, vreemd aan de bevoegdheid, niet kan voor de eerste maal aangevoerd worden in verbreking;

Overwegende met betrekking tot het tweede onderdeel van het middel;

Dat uit niets blijkt dat de in het middel bedoelde getuigen Israëliet zijn;

Dat geen der onderdelen van het middel kan aanvaard worden;

Over het tweede middel : schending van de rechten der verdediging doordat, na bij voorbereidend arrest dd. 12 Februari verklaard te hebben, dat een aanvullend onderzoek diende bevolen en de Heer Auditeur-Generaal verzocht te hebben om tot dit onderzoek over te gaan volgende de door de partijen verstrekte gegevens, het Militaire Gerechtshof, bij het aangevallen arrest aanlegster heeft veroordeeld alhoewel het aanvullend onderzoek niet was voltooid geworden en de bundels waarvan de mededeling aangevraagd werd niet ter inzage van aanlegster gesteld waren geweest;

Overwegende dat, ter uitvoering van het door het middel bedoeld arrest, tot een aanvullend onderzoek overgegaan werd;

Dat aanlegster bij conclusie aangevoerd hebbende dat dit onderzoek onvolledig is, de bestreden beslissing daarop antwoordt dat uit de debatten vóór het Militair Gerechtshof is gebleken :

1° dat de telastgelegde feiten welke het bepaalt bewezen zijn gebleven, sommige echter zonder de verzwarende omstandigheid aangestipt in de dagvaarding;

2° dat de bewezen verklaarde aangiften aan de vijand en de op die aangiften gevolgde aanhoudingen gedaan werden in omstandigheden die elke dwang uitsluiten en derhalve elk nieuw aanvullend onderzoek en de mededeling van andere bundels onnodig en overbodig zijn;

Overwegende dat behoudens het geval dat de wet een bijzonder bewijsmiddel vereist, de rechter over de grond souverain beslist over de genoegzaamheid van de aangebrachte bewijzen en over de geschiktheid van de aanvullende onderzoeksverrichtingen, welke hem gevraagd worden;

Dat bij een behoorlijk gemotiveerd arrest, beslissende zoals hierboven is gezegd, het Militair Gerechtshof gebruik heeft gemaakt van zijn soevereine beoordelingsmacht zonder de rechten van de verdediging of enige wetsbepaling te schenden;

Dat het middel noch in feite noch in rechte opgaat;

Overwegende verder dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de uitgesproken veroordelingen wettelijk zijn;

Aangaande de beslissingen over de vorderingen van de burgerlijke partijen :

Overwegende dat geen bijzonder middel wordt voorgesteld en dat het Hof er geen ambtshalve opwerpt;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Verwijst aanlegster in de kosten.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 5 Juli 1948.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-verslaggever : M. de Clippele.

Eerste advocaat-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

1. Rechterlijke inlichting. — Raadsheer, die in de Kamer van Inbeschuldigingstelling beslist heeft over de voorlopige invrijheidstelling, later voorzitter van het Hof van Assisen.

2. Middelen tot verbreking. — Niet-ontvankelijkheid wegens gemis aan feitelijke grondslag.

1. *Geen enkel wetsvoorschrift bepaalt, dat een raadsheer in het Hof van beroep, die gezeten heeft in de Kamer van Inbeschuldigingstelling om te beslissen over de voorlopige invrijheidstelling, niet zou mogen zetelen in het Hof van Assisen.*

2. *Het middel, steunend op de bewering, dat het Hof van Assisen ten onrechte een gezworene van de lijst der gezworenen heeft afgevoerd, mist feitelijke grondslag. De bewering, dat het Hof van Assisen het arrest, waarbij bedoelde gezworene werd geschrapt, later heeft herroepen, kan niet worden aanvaard, omdat van een dergelijke herroeping niet blijkt uit het bestreden arrest, noch uit enig ander processtuk, waarmede het Hof van Verbreking rekening mag houden.*

Het middel, steunend op de bewering, dat de Voorzitter van het Hof van Assisen en het O. M. vroegere veroordelingen van verdachte, waarvoor bij de wet amnestie werd verleend, als verzwarende omstandigheden zouden hebben ingeroepen, mist feitelijke grondslag, omdat daarvan niet blijkt uit het bestreden arrest, noch uit enig processtuk, waarmede het Hof van Verbreking rekening mag houden.

Houtman, Alexander en Swinnen Frans.

Gelet op het bestreden arrest op 28 November 1947 gewezen door het Hof van Assisen van de Provincie Limburg;

Over het eerste middel door beide aanleggers voorgelegd : schending van artikelen 110, 111 en 112 van de wet van 18 Juni 1869;

doordat het Hof van Assisen bij een arrest de genaamde Strauven Jozef van de lijst der gezworenen uitgesloten heeft verklaard met de motivering dat hij beroofd is van de rechten opgesomd in artikel 123 sexties van het Strafwetboek;

dan wanneer het arrest geen bewijs aanvoert en dan wanneer wel integendeel de genaamde Strauven van zijn burgerrechten niet beroofd is, dewijl het Hof van Assisen dit arrest ten opzichte van Strauven herroepen heeft in de volgende zaak van zijn zitting (zaak Queten);

Overwegende dat het middel aanvoert dat het Hof van Assisen der Provincie Limburg bij arrest van 24 November 1947 zonder bewijs en ten onrechte uit de lijst van de bijgevoegde gezworenen, opgesteld gelijkvormig artikel 109 van de wet van 18 Juni 1869, de naam uitgesloten heeft van Strau-

ven Jozef, hetgeen voor gevolg heeft gehad dat de lijst de werkelijke gezworenen onwettig volledig werd door de naam van de gezworene Lebeau Julien, na Strauven opgeschreven op de lijst der bijgevoegde gezworenen;

Overwegende dat, aangezien de gezworene Lebeau in de jury van wijzen gezeteld heeft, het middel ontvankelijk is;

Overwegende, aangaande het eerste onderdeel, dat, om de naam van Strauven uit de lijst der bijgevoegde gezworenen te schrappen, het Hof van Assisen zich steunt op de reden dat de genaamde Strauven van zijn burgerrechten beroofd werd bij een in kracht van gewijsde gegaan arrest van het Hof van Beroep te Luik, gewezen op 23 Januari 1947 en derhalve geen gezworene zijn mag luidens artikel 3 van de wet van 21 December 1930;

Overwegende, aangaande het tweede onderdeel, dat het blijkt noch uit het arrest van veroordeling, noch uit geen enkel stuk der rechtspleging waarmee het Hof rekening mag houden, dat het arrest van 24 November 1947 door het Hof van Assisen zou herroepen geweest zijn;

Waaruit volgt dat het middel feitelijke grondslag mist;

Over het tweede middel door beide aanleggers voorgelegd: de Voorzitter van het Hof van Assisen, Raadsheer Albert, heeft gezeteld in de Kamer van Inbeschuldigingstelling wanneer deze een arrest verleende van voorlopige invrijheidstelling, zodat deze Raadsheer aldus reeds beslist had over de grond der zaak en reeds zijn mening had laten blijken;

Overwegende dat artikel 95 van de wet van 18 Juni 1869 bepaalt dat geen deel van het Hof van Assisen mogen maken de leden van het Hof van Beroep die voor de inbeschuldiging hebben gestemd, de magistraat die het ambt van onderzoeksrechter heeft vervuld en deze die de bij artikel 133 van het Wetboek van Strafvordering bepaalde beschikking gewezen heeft;

Overwegende echter dat geen enkele wetsbepaling dergelijke onverenigbaarheid voorziet voor de magistraat die enkel gezeteld heeft om te beslissen over de voorlopige invrijheidstelling;

Waaruit volgt dat het middel in rechte niet opgaat;

Over het derde middel door tweede aanlegger voorgelegd: zijn strafregister vermeldt veroordelingen die wettelijk geamnistieerd zijn.

dan wanneer de Heer Voorzitter van het Assisenhof en het Openbaar Ministerie ze ingeroepen hebben als bezwarende omstandigheden;

Overwegende dat de bewering in het middel uitgezet steun vindt noch in het bestreden arrest, noch in de stukken der rechtspleging;

Waaruit volgt dat het middel feitelijke grondslag mist;

En overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen:

Verwerpt de voorzieningen;

Veroordeelt aanleggers tot de kosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

2e Kamer. — 10 Mei 1948.

Voorzitter: M. Van den Bussche.

Rechters: M.M. Claeys en Le Fevere ten Hove.

Pleiters: Mrs. Sabbe en Carton.

1. **Bewijs. — Administratieve beslissing. — Geen bewijs in rechten t.a.v. de daarin als waar aanvaarde feiten.**
2. **Huur en verhuur. — Vordering tot vernietiging van huur wegens beweerd misbruik van het gehuurde. — Rechtsverwerking.**

1. *Een administratieve beslissing levert t.a.v. de daarin als waar aanvaarde feiten geen bewijs op in rechten.*

De rechterlijke macht is gebonden aan de bewijsmiddelen en bewijsmethoden, door de wet voor rechtsgedingen voorgeschreven.

2. *De verhuurder kan op grond van zijn gedragingen het recht verwerken om de vernietiging van de huur te vorderen op grond van beweerd misbruik van het gehuurde door de huurder. (zie nader het vonnis)*

Thienpondt-Schots t / Vivey-Schillewaert.

Overwegende dat het beroep regelmatig is in de vorm en tijdig werd ingesteld; dat het derhalve ontvankelijk is;

Overwegende dat beroepster, oorspronkelijke verweerster, een goed in huur houdt van geïntimeerde, oorspronkelijke aanlegger;

Dat dit goed gelegen is te Knokke, Eeuwfeestplaats, nr 3, en uitgebaat wordt als bodega en nachtbar;

Dat de aanlegger de uitdrijving van verweerster vorderde op grond van het feit dat zij in het goed een ontuchthuis zou ingericht hebben;

Dat de her Vrederechter de vordering toestond op grond van de overweging dat het voorgewende feit bewezen zou zijn door een administratieve beslissing, die, wegens de scheiding van de machten, door de rechtsmacht als waarheid zou moeten gehouden worden;

Overwegende dat de rechterlijke macht inderdaad aan de administratieve macht geen enkel bevel noch gebod noch last noch opdracht mag geven; dat zij de uitwerking der administratieve akten noch wijzigen noch schorsen mag, noch de verdienste noch de geschiktheid noch de wenselijkheid van de administratieve beslissingen nagaan; dat dit alles aan de rechtsmacht is ontegd zolang het beginsel van de scheiding der machten de staatsinrichting blijft beheersen;

Dat zelfs zoals reeds zo vaak is gewezen, waar de wet een administratieve beslissing als bestanddeel van een misdrijf stelt, de rechtbank de administratieve uitspraak heeft te nemen zoals ze is en niet heeft na te vorsen of ze gegrond was of niet (Verbreking, 11 Juli 1911, Pas. I, 441);

Dat, in die gevallen, de administratieve beslissing voor de rechterlijke macht een zuiver feit is, waarvan zij alleen het bestaan kan vaststellen en waaruit zij de wettelijke besluiten moet trekken; Overwegende dat echter ten onrechte door de eerste rechter werd aangenomen dat de feiten, die

door een administratief lichaam eenmaal voor waar gehouden werden en in een administratieve beslissing bevestigd, door de rechtbank voortaan als bewezen waarheid moeten aanvaard worden;

Dat de rechterlijke macht integendeel gehouden is aan de voor haar door de wet voorgeschreven bewijsmiddelen en bewijsmethoden en dat het beginsel van de scheiding der machten juist medebrengt dat de administratieve macht nooit bij machte kan zijn een uitspraak te doen die de rechterlijke macht zou binden;

Dat het op de grens tussen rechterlijke en administratieve macht aldus ook kan gebeuren dat de « waarheid in leugen ommeslaet als ze de grenslijn overgaet » daar geen van beide machten het gezag heeft om door de andere voor waarheid te doen aannemen wat zij zelf bevonden en beslist heeft waarheid te zijn;

Overwegende dat ter zake de gegevens waarop de gemeentelijke overheid te Knokke haar beslissing heeft genomen aan de rechtbank niet onderworpen worden;

Dat beroepster beweert dat de betrokken overheid naderhand getwijfeld heeft aan de gegevens waarop zij zelf haar beslissing gesteund heeft;

Dat deze stelling wel enige kracht schijnt bijgezet te worden door het feit dat de gemeente Knokke blijkbaar angstvallig vermeden heeft de hand te houden aan haar beslissing;

Dat de beroepster wel haar bewering, als zou het politie-onderzoek ten haren laste ingesteld en geleid geweest zijn op initiatief van geïntimeerde, niet kan bewijzen;

Dat het echter opvallend is dat aanlegger een opzegging had gegeven om onmiddellijk het goed te verlaten bijna één maand vóór de beslissing van het schepencollege;

Dat het nog opvallend is dat hij met meer dan gewone spoed werd ingelicht over de genomen beslissing door een intussen gesanctioneerde ambtenaar;

Overwegende dat de beslissing van het schepencollege overigens niet bevestigd dat in het huis een ontuchtgelegenheid werd ingericht, doch slechts dat de bodega « bezocht werd door personen die zich kennelijk aan ontucht overleveren »;

Overwegende dat, in een goed dat als nachtbar is verhuurd, ieder bezoek van personen die, zelfs heimelijk, zichzelf aan ontucht overleveren, geen huurverbreking kan medeslepen;

Dat geen de minste omstandigheid van dit « bezoek » aan de rechtbank bekend gemaakt noch voorgelegd werd;

Overwegende dat, indien het zelfs voor bewezen moest gehouden worden dat beroepster in het gehuurde goed zich aan huurmisbruik heeft te buiten gegaan, dat het dan nog niet zou opgaan thans daarvoor nog de huurverbreking toe te staan;

Dat immers de geïntimeerde sinds hij kennis had van de zaak sinds het inspannen van het geding, de rechtspleging stilgelegd heeft, met de beroepster rechtstreeks gehandeld heeft en zonder voorbehoud de vervallen huurprijzen heeft geïnd;

Dat het eerst is wanneer de beroepster, op grond van de wet van 31 Juli 1947, vermindering vroeg

van haar huurprijs, geïntimeerde gedreigd heeft met onmiddellijke uitvoering van het vonnis;

Dat de grote verontwaardiging die geïntimeerde thans weer plots aan de dag legt, daardoor ook een smaak van opgewarmd eten krijgt;

Overwegende dat geen rekening kan gehouden worden met een zogenaamde overeenkomst die eerst na de sluiting der debatten werd ingebracht; dat overigens de wordingsgeschiedenis van deze eigenaardige verklaring zou dienen nagegaan te worden;

Overwegende dat de tegenvordering van beroepster, om te horen zeggen dat zij een huur heeft van drie, zes negen jaar niet gegrond blijkt;

Dat beroepster, inderdaad, de door haar ingeroepen huur niet bewijst en de rechtbank zich niet in de plaats van beroepene kan stellen om voor hem een huurovereenkomst af te sluiten;

Om die redenen :

De Rechtbank, wijzende op tegenspraak en in hoger beroep, alle andere besluiten als ongegrond verwerpende, verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond;

Doet het beroepen vonnis te niet en opnieuw wijzende :

Wijst de eis tot verbreking van de huurovereenkomst die tussen partijen bestaat, af;

Wijst de eis tot uitdrijving af;

Wijst de tegeneis af;

Verwijst geïntimeerde tot alle kosten van beide aanleggen.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE ANTWERPEN

10e Kamer. — 25 April 1947.

Voorzitter : M. Moorkens.
Pleiters : Mrs. Mertens en Zwendelaer.

1. **Secretarissen-generaal. — Bevoegdheid van de secretarissen-generaal tot het uitvaardigen van besluiten.**
2. **Douane en accijnzen. — Vaststelling van vervoerdocumenten voor tabak. — Interpretatie van art 21 der wet van 6 April 1843.**

1. *Krachtens de wet van 10 Mei 1940 hadden de secretarissen-generaal de bevoegdheid om onderwerpen te regelen, die in normale omstandigheden bij ministerieel besluit moeten worden geregeld.*
2. *Geen enkele wettekst bepaalt, dat de modellen van vervoerdocumenten voor tabak bij ministerieel besluit moeten worden vastgesteld; is zulks niet geschied, dan is de administratie bevoegd deze modellen naar goeddunken vast te stellen.*

De uitsluiting van gevangenisstraf krachtens art. 21 der wet van 6 April 1843 geldt alleen voor overtredingen, uitsluitend bestaande in het niet-naleven der voorgeschreven formaliteiten, echter niet voor een onmiskenbare ontduiking van verschuldigde rechten.

Belgische staat (Douanen en Accijnzen)
t/ Godart en cs.

Beticht van, zoals het op 22 Oogst 1946, op de openbare weg der gemeente Esschen, ter hoogte van de Baan Vissenheuvel, vastgesteld werd dat

zij per leger-auto, merk «Bedford», chassis M.W.D. 10.895, motor nr 09.639.901, taksplaat nr 4550, een lading vervoerden bestaande uit 29 zakken inhoudende 1.000 kgr. vochtige losse rooktabak — droog gewicht 800 kgr., zonder dat dit vervoer en bezit gedekt was door een bescheid opgemaakt overeenkomstig een van de modellen neergelegd in de inningskantoren der accijnzen;

De waarde van deze tabak wordt geraamd op 64.000 fr. en van het vervoermiddel op 80.000 fr.; Aangezien de feiten bewezen zijn;

Aangezien het besluit van de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Financiën van 30 November 1940, genomen in uitvoering van art. 2 der wet van 23 Juni 1938 geldig is daar niet kan betwist worden dat de Secretaris-Generaal op grond van de wet van 10 Mei 1940 de bevoegdheid had maatregelen te treffen welke door Ministerieel besluit diende geregeld te worden;

Aangezien tweede betichte beweert dat de tekst van artikel 9 van het besluit van 30 November 1940, geen uitwerking kan hebben daar de modellen van de bescheiden vereist voor het vervoer van tabak niet vastgelegd werden bij Ministerieel besluit;

Aangezien echter geen enkele wettekst bepaalt dat de modellen dier bescheiden een bepaalde vorm moeten hebben en het dus niet vereist is dat hun vorm door een Ministerieel besluit zou vastgesteld worden;

Aangezien de formulieren dus enkel naar goedunken van de Administratie dienen opgemaakt en ter beschikking van de belanghebbende gesteld wat geschiedde, zodat de voorwaarden van het besluit van de wet van 23 Juni 1938 nageleefd werden, waaruit volgt dat het besluit van 30 November 1940 wettelijk en uitvoerbaar was;

Aangezien eerste betichte nog opwerpt dat het besluit van de Secretaris-Generaal van 6 Juni 1942 niet meer van toepassing is sedert 15 Februari 1946;

Dat echter niets toelaat zulks te beweren daar de beschikkingen van de Secretarissen-Generaal bekrachtigd werden door art. 1 van de wet van 28 December 1945 voor gans het jaar 1946;

Aangezien betichten ook beweren te mogen genieten van de bepalingen van art. 21 der wet van 1843, die gevangenisstraf uitsluit voor niet naleving der formaliteiten die betrekking hebben op de documenten die het vervoer moeten vergezellen;

Dat het echter voor de hand ligt dat art. 21 alleen een overtreding beoogt die enkel bestaat in het niet naleven der formaliteiten, maar niet een gekarakteriseerde ontduiking van rechten;

Aangezien zij dit steunen op het feit dat zij slechts medeplichtigen waren, en geen mededaders, en dienvolgens steunende op een Arrest van het Hof van Verbreking van 7 October 1935 het feit in hunne hoofde niet strafbaar is;

Aangezien kan afgeleid worden uit de bestanddelen der zaak dat betichten inderdaad als medeplichtigen gehandeld hebben, terwijl de hoofdschuldigen, die de eigenlijke daders zijn, onbekend zijn gebleven;

Aangezien echter de materialiteit van de feiten

bewezen zijnde, het betichten zelf zijn die de goede trouw die zij inroepen zouden moeten bewijzen, wat zij in gebreke zijn te doen;

Rechtdoende bij tegenspraak:

De Rechtbank, enz.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TONGEREN

Raadkamer — 5 Juni 1948.

Voorzitter: M. Ulrix.

Openbaar Ministerie: M. Cappuyns.

Pleiters: Mrs Wilmots (Antwerpen) en Roppe.

1. **Strafvervolgning.** — Ingesteld door klacht en burgerlijke partijaanstelling bij onderzoeksrechter. — Behoudens twee uitzonderingen is de onderzoeksrechter verplicht een onderzoek in te stellen.
2. **Bevoegdheid van de raadkamer (in strafzaken).** — Moet op vordering van het O. M. geen beschikking van buitenvervolginstelling verlenen, bij afwezigheid van ieder ernstig onderzoek.

1. *De strafvervolgning is ingesteld, wanneer de benadeelde partij van een strafbaar feit bij de onderzoeksrechter klacht ingediend en zich burgerlijke partij aangesteld heeft; een onderzoek omtrent het aangegeven strafbare feit is daardoor geboden. De onderzoeksrechter kan alleen dan weigeren dit onderzoek te doen, wanneer het zou blijken, dat het telastgelegde feit geen strafbaar feit uitmaakt of bij de wet geamnestieerd is.*
2. *De raadkamer in strafzaken moet slechts een beschikking van buitenvervolginstelling verlenen, wanneer de daders van een strafbaar feit onbekend zijn gebleven of wanneer er geen gronden tot vervolging aanwezig zijn. Bij afwezigheid van elk ernstig onderzoek is de raadkamer geenszins verplicht om, op vordering van het openbaar ministerie, een beschikking van buitenvervolginstelling te verlenen.*

Vanderyst, Van Geel en cs.

Gelet op de rechtsvordering, uitgaande van de Heer Procureur des Konings bij de Rechtbank van eerste aanleg, zitting houdend te Tongeren, gedagtekend van 11 Mei 1948;

Overwegende dat door akten, behoorlijk geregistreerd, respectievelijk gedagtekend van 6 en 8 September 1947, Mter Abeels, pleitbezorger te Tongeren, optredend namens:

A. — 1) Bremans Françoise, weduwe van Vanderyst Paul, handelend zowel in persoonlijke naam als in hoedanigheid van wettige voogdes harer minderjarige dochter Vanderyst Jacqueline;

2) Vanderyst Jacqueline, voornoemd;

3) D'Hondt Gustave, handelend in hoedanigheid van toeziende voogd van voornoemde minderjarige;

B. — 1) Van Sprolant Clementine, weduwe van Van Geel Alexis;

2) Van Geel Eliane;

3) Van Geel Firmin;

in handen van de heer Fernand Vermeire, gedelegeerd onderzoeksrechter bij de Rechtbank van eerste aanleg te Tongeren, klacht heeft neergelegd tegen onbekenden, zijnde de daders, mededaders en

medeplichtigen, door wier toedoen hun respectievelijke echtgenoten en vaders op 9 September 1944 van het leven werden beroofd, en dat voormelde pleitbezorger tevens verklaard heeft zich «qualitate qua» als burgerlijke partij, tegen bedoelde onbekenden aan te stellen;

Overwegende dat ingevolge deze klachten en aanstellingen van burgerlijke partijen, de Heer Onderzoeksrechter de stukken der rechtspleging aan de Heer Procureur des Konings heeft medegedeeld; dat deze laatste, na de Heer Eerstaanwezend Rechterlijk Inspecteur Oyen Oscar te hebben gelast met een sommaire informatie betreffende de vijandelijke gedraging der slachtoffers van de doodslag tijdens de bezetting, de Heer Onderzoeksrechter heeft aangezocht van alle verder onderzoek af te zien en in zijn rechtsvordering de Raadkamer verzoekt te verklaren dat er tot heden geen redenen tot vervolging bestaan, uit hoofde der ten laste van onbekenden gelegde betichting;

Overwegende dat de klacht der benadeelden van een misdrijf, vergezeld van hunne aanstelling als burgerlijke partij vóór de Onderzoeksrechter, de publieke actie in beweging brengt en dat diensgevolge een onderzoek zich opdringt; dat de Onderzoeksrechter dan slechts weigeren kan een onderzoek in te stellen, indien het moest komen vast te staan dat het geïncrimineerde feit geen misdrijf uitmaakt of het onder de toepassing valt ener amnestiewet;

Overwegende dat bijgevolg dient te worden onderzocht of een der beide eventualiteiten op het onderhavig geval toepasselijk is;

Overwegende dat de doding op de genaamde Vanderyst Paul en Van Geel Alexis gepleegd werd de 9 September 1944 en dat de besluitwet van 22 Juni 1945 alle strafbaar karakter ontnemt aan alle daden begaan na de 9 Mei 1940, met het uitsluitelijk inzicht de vijand weerstand te bieden;

Overwegende dat ter zake dient opgemerkt te worden dat de kwestieuze feiten plaats grepen op een ogenblik dat de stad Tongeren definitief was bevrijd, dat er noch binnen hare muren noch in hare onmiddellijke nabijheid vijandelijke troepen voorhanden waren en dat het aldus moeilijk te ontwaren is hoe een doding van ongewapende burgers een daad van verzet tegen de vijand zou kunnen daarstellen; dat slechts van een dergelijk verzet zou kunnen gewag worden gemaakt indien het bewezen ware dat de betrokken personen met de vijand in betrekking waren gebleven en also een gevaar konden betekenen voor de oprukkende geallieerde troepen, doch dat het bewijs van dusdanige bezwarende omstandigheid slechts door een grondig onderzoek kan geleverd worden;

Overwegende dat evenmin met enige zekerheid kan vooropgezet worden dat de publieke vordering door amnestie zou zijn gedooft, bij toepassing der besluitwet van 20 September 1945; dat inderdaad de beraamde doodslag de zwaarste misdaad is die tegen de personen kan worden begaan; dat zij door de doodstraf wordt beteugeld en dat alleszins alleen een omstandig onderzoek betreffende de omstandigheden in dewelke zij werd gepleegd, de mobielen die

ertoe hebben aangezet en de individualiteit der personen die zich er aan plichtig maakten, de bevoegde rechtsmachten kunnen toelaten te oordelen of aan de daders het voordeel der amnestie mag worden verleend;

Overwegende verder dat het de rechtsmachten van onderzoek, bepaaldelijk de Raadkamer, slechts toekomt een bevel van niet-vervolg te verlenen, ofwel indien de daders van een misdrijf onbekend zijn gebleven ofwel indien geen genoegzame bezwaren ten hunne laste werden samengebracht;

Overwegende dat indien de daders der geïncrimineerd feiten niet vereenzelvigd zijn geworden, zulks uitsluitelijk te wijten is aan de afwezigheid van enig ernstig onderzoek, hetwelk trouwens eveneens de nodige elementen tot beoordeling zou opleveren, om de Raadkamer toe te laten met kennis van zaken de passende beslissing te nemen;

Overwegende, in deze gedachtenorde, dat de bewering, in de rechtsvordering van het Openbaar Ministerie vervat, als zouden de daders leden ener Weerstandsgroepering zijn geweest, ter zake onverschillig is na de hogeraangehaalde redenen en dat, ten overvloede, slechts in het licht van een degelijk onderzoek kan worden uitgemaakt of de daders effectieve weerstanders waren, of zij sindsdien door de bevoegde commissies als dusdanig erkend werden, terwijl dusdanig onderzoek tevens zal uitwijzen in welke mate de daders gehandeld hebben in akkoord of in onenigheid met hun hogere leiders of met andere weerstandsgroepen; dat daarenboven bedoeld onderzoek allernuttigste gegevens zou kunnen verstrekken nopens de graad van verontwaardiging door vreemdelingen aangevoeld, ten overstaan van hun onbekende personen, waarvan sommigen trouwens slechts geringe misdrijven hadden begaan tegen de buitenlandse veiligheid van de Staat;

Overwegende dat al de bovenstaande beschouwingen duidelijk aantonen dat het geding niet in staat van wijzen is en alleszins niet vatbaar voor de door het Openbaar Ministerie voorgestelde oplossing;

Om deze beweegredenen :

Zegt voor recht dat er geen aanleiding bestaat te verklaren dat er tot heden geen redenen van vervolging bestaan;

Zendt de stukken terug naar de Heer Procureur des Konings, ten dien einde als naar rechte.

NOOT: Tegen deze beschikking werd door het openbaar ministerie hoger beroep aangetekend.

Betreffende het eerste vraagstuk kan geconstateerd worden, dat de bovenstaande beslissing overeenkomstig een thans eensluidende rechtspraak en rechtsleer getroffen werd. Met de enge en historisch onjuiste interpretatie van art. 70 van het wetboek van strafvordering werd definitief gebroken door het cassatie-arrest van 10 Februari 1913 (Pas. 1913, 1, 103). Vgl. verder: de noten onder dit arrest: Rép. prat. V^o Action publique, nrs 69 en 70; J. Simon, Précis de procédure pénale (Extrait du Rép. pratique du droit belge), nrs 180 en 181, 292 en 293; Schuind, Traité prat. de droit criminel, II, blz. 6 en 7. De oplossing van het tweede vraagstuk houdt eng verband met het al dan niet bevoegd zijn van de raadkamer om b.v. een aanvullend onderzoek te bevelen. De raadkamer heeft beslist in de door J. Simon (a.w. nrs 405 en 416) verdedigde zin. Deze auteur citeert een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling bij het Hof van Beroep te Gent d.d. 22 December 1931 (Pas. 1932, 11, 191), waarbij beslist is, dat de raadkamer geen recht moet doen op grond van een onvolledig onderzoek. Vgl. ook Schuind, a.w., II, blz. 42 e.v., 190 e.v. en de aldaar geciteerde rechtspraak en literatuur.

Besluit van de Raadkamer van 19-11-1948.
CAPI. 19. 11. 1948. 19-11-1948.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE MECHELEN

5 Juni 1948.

Voorzitter : M. Kempeneer.

O.M. : M. Massa

Pleiters : Mrs. Lebacqz loco Schöller en Boelens.

**Urbanisatie (wetsbesluit van 2 December 1946). —
Bouw- en afbraakwerken in gemeenten, bij K. B.
aangeduid om urbanisatieplannen op te maken.**

Zonder voorafgaandelijke toelating van de minister van openbare werken is het in de gemeenten, die bij K.B. aangeduid zijn om urbanisatieplannen op te maken, verboden om te bouwen, af te breken en herop te bouwen.

Ofschoon het besluit van 17 November 1944 door het besluit van 2 December 1946 afgeschaft is, blijven alle beschikkingen, genomen krachtens het eerste besluit, van kracht.

O.M. en Belgische staat (ministerie van openbare werken) t/ Lacourt, Willockx en Delpierre.

Aangezien het proces-verbaal dd. 17 April 1947 opgemaakt door de veldwachter van Blaasveld, als ook dit van 19 April 1947 vaststelt dat aan het oud kasteel van Blaasveld slopingswerken werden uitgevoerd ondanks het verbod gedaan aan Lacourt en Willockx; dat dit proces-verbaal uitdrukkelijk vermeldt dat het opgesteld werd ingevolge artikel 18 van de B.W. van 2 December 1946;

Aangezien het proces-verbaal van 22 Juli 1947 vaststelt dat bouwwerken werden uitgevoerd in de eigendom van het oud kasteel zonder aanvraag of toelating;

Aangezien het besluit van 17 November 1944 aan de Koning de macht gaf zekere gemeenten aan te duiden met verplichting voor die gemeenten plannen van urbanisatie, voorzien in artikel 1 van het Besluit van 12 September 1940, op te stellen;

Aangezien het besluit van de Regent dd. 26 April 1945 die verplichting oplegde aan de gemeente Blaasveld;

Aangezien het besluit van de Regent dd. 17 November 1944 hernomen door het besluit van 2 December 1946 de verplichting oplegt een voorafgaandelijke toelating te bekomen van de Heer Minister van Openbare Werken voor alle bouwen, verbouwen, afbreken of herbouwen in de gemeenten aangewezen om plannen van urbanisatie op te maken;

Aangezien beklagden beweren dat ze niet vallen onder toepassing van de B.W. van 2 December 1946, omdat er geen besluit bestaat door de Regent uitgevaardigd dat, na het uitvaardigen van de B.W. van 2 December 1946, aan de gemeente Blaasveld oplegt plannen van urbanisatie op te stellen, en het besluit van 17 November 1944 door de B.W. van 2 December 1946 afgeschaft werd;

Aangezien de bestaande wetgeving in zake urbanisatie zoals vastgesteld werd door de beweegredenen vooraf aangeduid in de B.W. van 2 December 1946, verlengd wordt totdat het Parlement een definitieve en organische regeling betreffende de urbanisatie zou aannemen, daar het niet te voor-

zien was dat het Parlement dit zou gedaan hebben vóór 31 Augustus 1947, datum waarop krachtens het besluit van 31 Augustus 1945 de bestaande wetgeving moest ophouden te bestaan;

Aangezien de besluitwet van 2 December 1946 al de beschikkingen van de bestaande wetgeving letterlijk overneemt en coördineert; dat alléén artikel 30 daarna er bijvoegt dat het besluit van 17 November 1944 gewijzigd door de besluiten van 31 Augustus 1945, 14 Januari 1946 en 7 September 1946, afgeschaft worden, maar dat *al de beschikkingen* genomen op basis van dit besluit blijven bestaan;

Aangezien klaarblijkend de besluiten van de Regent die de gemeenten aanduiden welke urbanisatieplannen moeten opmaken en de verplichting toelating te vragen en te bekomen alvorens in die gemeenten te mogen afbreken of opbouwen, uitvoeringsmaatregelen zijn genomen in uitvoering van het besluit van 17 November 1944;

Aangezien het besluit van de Regent dd. 26 April 1945, de gemeente Blaasveld aanduidende om urbanisatieplannen op te maken, zijn steun vindt in artikel 30 van de B.W. van 2 December 1946, en bijgevolg het bouwen en het afbreken in die gemeente onder toepassing vallen van artikelen 18 en 27 van die besluitwet, die overigens beschikkingen zijn overgenomen van de wetgeving bestaande tot de uitvaardiging van de B.W. van 2 December 1946;

Aangezien de bouwvalligheid van het gesloopte kasteel de misdrijven van afbreken niet verschoont daar het niet verboden is onderhouds- en bewaringswerken uit te voeren, hetgeen beklagden niet hebben willen doen; dat het herbouwen zonder toelating bekomen en zelf aangevraagd te hebben onder voorwendsel een onderdak aan een familielid te bezorgen, strafbaar blijft;

Aangezien beklagden niet kunnen opwerpen dat er verwarring geweest is met een gemeentereglement en een nog niet genomen beslissing van de Commissie voor Monumenten en Landschappen, daar het voldoende bewezen is dat het afbreken van de gebouwen en het optrekken van nieuwe gebouwen uitgevoerd werden niettegenstaande het verbod meermaals uitgedrukt door de bevoegde overheid;

Aangezien het misdrijf van afbreken ten laste van eerste en tweede beklagden en het misdrijf van herbouwen ten laste van de drie beklagden voldoende bewezen is; dat nochtans de misdrijven zich vermengen voor eerste en tweede beklagden als door een zelfde misdadig inzicht uitgemaakt zijnde;

(..... veroordeelt);

En recht doende op de conclusiën der burgerlijke partij :

Gezien deze partij de afbraak eist van het wederrechtelijk opgetrokken gebouw;

Gezien deze vraag gegrond is;

Gezien artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek;

Om deze redenen :

Beveelt aan de drie beklagden het wederrechtelijk opgetrokken gebouw af te breken binnen de veertien dagen van het vonnis, en bij gebreke hieraan vrijwillig te voldoen, machtigen de burgerlijke

partij van nu af voor alsdan zelf over te gaan, het is te zeggen het bestuur, te dien einde door de Minister van Openbare Werken of door zijn afgevaardigde aangeduid; dit op kosten van de drie beklagden, welke gehouden zijn solidairlijk tot terugbetaling dezer kosten op enige voorlegging van de door de Kamervoorzitter van de correctionele rechtbank echtverklaarde staat;

Verwijst de drie beklagden solidairlijk tot de kosten jegens de burgerlijke partij en belopende op heden op 20,— frank;

Belast het Openbaar Ministerie met de tenuitvoerlegging van het onderhavig vonnis voor zoveel het hem aangaat.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

3e Kamer. — 13 Mei 1948.

Voorzitter : M. Reyniers.

Refendaris : M. Cloquet.

Rechters : M.M. De Baillie en Overfeldt.

Pleiters : Mrs. De Vos en De Decker.

Koop en verkoop. — Niet-ontvankelijkheid van een rauwelijks ingestelde vordering tot terugbetaling van de prijs van goederen, waarvan de in-ontvangstneming geweigerd is.

De rauwelijks ingestelde vordering tot terugbetaling van de prijs van goederen, waarvan de in-ontvangstneming geweigerd is, is niet ontvankelijk. Een dergelijke vordering is alleen ontvankelijk, wanneer zij steunt op een voorafgegane ontbinding van de wederkerige overeenkomst.

Bauwens t / Etal S.V.

Overwegende dat eiser, bij vonnis van de eerste Kamer van deze Rechtbank, d.d. 16 October 1946, bevestigd bij arrest van het Hof van Beroep te Gent, d.d. 16 April 1947, definitief verwezen werd aan verweerster de som van 14.630 fr. te betalen als prijs van reclameplaten;

Overwegende dat eiser, bij de betaling van voormelde som, op 1 Juli 1947, levering nam van een zeker aantal van bedoelde platen doch verklaarde de andere af te keuren als niet conform of als slecht uitgevoerd;

Overwegende dat eiser, bij onderhavige vordering, tegen verweerster de terugbetaling vordert van 10.706 fr. vertegenwoordigende de reeds betaalde prijs van de afgekeurde platen;

Overwegende dat in zake van wederkerige overeenkomsten zoals een koopcontract de aanvraag tot teruggave van de betaalde prijs van geweigerde waren alleen een gevolg kan zijn van de vernietiging of van de verbreking van de overeenkomst;

Overwegende dat eiser noch de verbreking noch de vernietiging van het contract vordert;

Dat de vordering derhalve niet ontvankelijk is;

Overwegende dat eiser vergeefs in pleittermen aanvoert dat de ontbinding van het contract door hem was aangevraagd in het geding dat op 16 April 1947 door het Hof van Beroep definitief werd beslecht;

Dat elke dagvaarding inderdaad het raam van een afzonderlijke gerechtelijke overeenkomst uitmaakt;

Dat de uitgebreidheid van een vordering uitsluitend dient beoordeeld volgens de bewoordingen welke de gerechtelijke overeenkomst afbakenen zonder dat de gebeurlijke leemten van de dagvaarding aangevuld kunnen worden door wat in in andere gedingen werd aangevraagd;

Dat de aanvraag tot ontbinding waarvan eiser gewag maakt overigens niet steunde op het gebrek aan conformiteit van de waar doch op een geheel verschillende grond, te weten de beweerde laattijdigheid van de levering;

Om deze redenen, de Rechtbank,

Makende melding dat.....

Verklaart de vordering, zoals zij ingeleid werd, niet ontvankelijk, wijst ze dienvolgens van de hand en verwijst eiser in de kosten.

VREDEGERECHT TE ANTWERPEN

2e Kanton. — 5 Augustus 1948.

Vrederechter : M. Jans.

Pleiters : Mrs. Sneyers en P. Pollet.

Huur en verhuur. — Werkelijke huurprijs op 1 Augustus 1939 bekend. — Bevoegdheid van de rechter.

Wanneer de werkelijke huurprijs op 1 Augustus 1939 bekend is, is de rechter niet bevoegd de normale huurwaarde op andere wijze te schatten. (Wet van 31 Juli 1947, art. 10)

Glorieux A. t. / Janssens L.

Overwegende dat verweerder van aanlegger in huur heeft het gelijkvloers zijnde een winkel, van het eigendom gelegen te Antwerpen, Ste Kathelijne vest, 19-21;

Overwegende dat aanlegger aanvoert dat de normale huurwaarde van deze plaatsen op 1 Augustus 1939 45.000 fr. zou bedragen hebben;

Overwegende dat volgens een overeenkomst de dato 26 October 1937 gezegde plaatsen op deze laatste datum voor een tijdperk van drie, zes, negen jaar door aanlegger verhuurd werden aan zekere heer Ureel mits een jaarlijkse huur van 20.000 fr., alle belastingen ten laste van de huurder;

Overwegende dat deze overeenkomst onveranderd van kracht gebleven was op 1 Augustus 1939;

Overwegende dat hij aanvoert dat de vorige huurders een huur van 45.000 fr. zouden betaald hebben;

Overwegende dat aanlegger geen reden vooruitzet waarom hij aan voornoemde Ureel een gunstige huurprijs zou toegestaan hebben;

Overwegende dat hij ter staving van zijne bewering een huurceel voorbrengt gesloten met een firma Herincx-Roneo en gedagtekend 3 April 1931;

Overwegende dat de huurprijzen tussen de jaren 1931 en 1939 een algemene en aanzienlijke daling ondergaan hebben;

Overwegende dat de wetgever rekening gehouden heeft met deze daling wanneer hij de huurprijzen

van 1 Augustus 1939 als basis voor de bepaling van de door hem opgelegde prijzen genomen heeft;

Overwegende dat wanneer de werkelijke huur van 1 Augustus 1939 gekend is, het de rechter niet behoort de normale huur te schatten;

Overwegende dat echter verweerder zich akkoord verklaart om als basisprijs een bedrag van 25.000 frank te nemen;

Overwegende dat dit voorstel als billijk voorkomt;

Overwegende dat aanlegger beweert recht te hebben op een verhoging van 150 ten honderd;

Overwegende dat de wederzijdse financiële toestand van de partijen deze vraag niet wettigt; dat beide partijen inderdaad zwaar geteisterd werden; dat aanlegger verschillende eigendommen bezit; dat niets laat veronderstellen dat de handel van verweerder uitzonderlijke winsten zou afwerpen;

..... (zonder belang);

Om deze redenen:

Wij, Vrederechter, rechtdoende tegensprekelijk, zeggen voor recht dat de normale huur van de kwestieuze plaatsen op 1 Augustus 1939 dient bepaald op 25.000 fr. per jaar verhoogd met de belastingen; dat aanlegger dienvolgens recht heeft vanaf 1 Januari 1948 op een jaarlijkse huur van 25.000 maal 1,7 of 42.500 frank verhoogd met de belastingen, enz.

BIBLIOGRAPHIE

STRASCHNOV Georges. — *Le droit d'auteur et les droits connexes en radiodiffusion*. — Brussel, Etablissements Emile Bruylant. — 1948.

De Heer Georges Straschnov heeft tijdens het laatste diplomatisch congres te Brussel betreffende het auteursrecht een zeer belangrijke rol gespeeld en de stellingen, die hij heeft verdedigd, werden gedeeltelijk in de beslissingen van dit congres aangenomen.

Een uitgebreid theoretisch werk van deze specialist op dit bijzonder gebied zal dan ook al degenen, die belang stellen in de evolutie van het auteursrecht, ten zeerste welkom zijn.

De spanning die bestaat tussen de bevordering van de algemene cultuur door middel van radiouitzendingen aan de ene kant en de materiële belangen van de kunstenaars wier werken worden uitgezonden aan de andere kant, heeft reeds sedert geruime tijd een aantal problemen doen oprijzen die het zeer moeilijk bleek op te lossen. Het komt er op aan op dit gebied een juridische organisatie uit te werken, die op de meest brede wijze de uitzending van alle mogelijke kunstwerken, zelfs van de jongste auteurs, zou bevorderen, en tevens op scrupuleuze wijze de rechten en belangen van deze artisten zou waarborgen.

In een eerste gedeelte van zijn werk heeft schrijver op zeer bevattelijke wijze de problemen, die gesteld zijn, ontleed en naar eigen inzicht oplossingen voorgesteld die van aard zijn zowel het algemeen belang als de private rechten te vrijwaren. Zijn besluiten strekken tot het toekennen van het breedste recht aan de radiouitzendingen tot weergave van elk al of niet beschermd kunstwerk, met daarbij de vrijheid tot het verwezenlijken van registraties der kunstwerken enkel ten behoeve van de uitzending. Deze algemene

toelating zou gepaard gaan met de betaling ener billijke vergoeding voor alle uitzending of wederuitzending en met een volstrekte eerbied voor het moreel recht van de auteur.

De schrijver onderzoekt dan verder in welke mate de conferentie te Brussel de suggesties, die hij naar voren gebracht had, heeft aanvaard. Al geschiedde zulks niet op integrale wijze, toch heeft de conferentie van Brussel de voorwaarden geschapen om tot de verwezenlijking van het voorstel van de Heer Straschnov te komen.

In het tweede gedeelte van zijn werk, getiteld «Positief recht» onderzoekt de auteur de wetgeving van alle landen op het gebied van radiouitzending en bezorgt hij ons een enige documentatie die een reusachtige voorbereiding vereist heeft.

Deze documentatie wordt volledig door synoptische tabellen waarin de toestand van de wetgeving overzichtelijk wordt weergegeven, zowel in het regime der landen die aangesloten zijn bij de Conventie van Bern als in degenen die niet-unionistische landen genoemd worde.

J.M.

Walter ULLMANN, *The medieval idea of Law. As represented by Lucas de Penna. A study of Fourteenth - century Legal Scholarship*. Methuen & Co, Ltd., Londen, 1946. XXXIX + 220 p.

Overtuigd dat «the modern idea of law is essentially and substantially the offspring of the medieval idea of law» stelt Dr Walter Ullmann ons hier een bij ons minder gekend, maar zeer belangrijk, Zuid-Italiaans jurist voor uit de XIVe eeuw, die hij noemt «one of the most impressive and striking figures of medieval scholarship». Na de lectuur van dit knap geschreven en fijn uitgegeven boek delen wij voliedig zijn mening.

Wanneer een onzer beste Nederlandse romanisten schrijft dat de «aandacht der postglossatoren vrijwel gericht was op de behoeften van het dagelijkse rechtsleven» en dat «de postglossatoren practici zijn, niet in de allereerste plaats theoretici», wanneer hun «streven gericht is op het overbruggen der gaping, welke ten tijde der glossatoren tussen rechtswetenschap en rechtspraktijk al te groot geworden» was (Hermesdorf), dan kan dit best geïllustreerd worden door de studie van het leven en het werk van Lucas de Penna.

«Er gehört zugleich unter die unbekanntesten und unter die merkwürdigsten Rechtsgelehrten des ganzen vierzehnten Jahrhunderts»: met deze woorden stelt Fr. Carl von Savigny hem ons voor in het 6^e deel van zijn magistrale «Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter», en wijdt verder acht bladzijden aan deze tijdgenoot van Bartholus en van ... Philips van Leyden. Lang heeft men hem voor een «doctor gallicus» aangezien en hem in Toulouse laten geboren worden. Vast staat evenwel dat hij volbloed Zuid-Abruzzer is, geboren rond 1320 te Penna, bij Pescara, en te Napels studeerde, waar hij promoveerde in 1345. Opmerkelijk is het dat hij nooit gedoceerd heeft, maar als advocaat en als rechter in zijn vaderstad is gebleven, alwaar hij waarschijnlijk in 1390 stierf.

Lucas' voornaamste werk is een zeer uitgebreide commentaar (1050 in-folio's) op de «Tres Libri Posteriores Codicis Justiniani» (C.X.-XII) — eerste uitgave in 1509 — dat zich zowel door de methode als door de taal kenmerkt. Verder liet hij een commentaar na over de Napelse landwetten, een tractaat «De juris interpretatione» en een studie «De praesumptionibus juris», alles in hs. Niet alleen in Italië za-

gen de juristen met groot ontzag naar hem op en plaatsten hem naast Bartolus en Baldus : zo Menochius, Nicolaas Boer, Julius Clarus en Stephanus Auerius. Ook het feit dat zijn « Tres Libri » tijdens de XVIe eeuw alleen in Frankrijk reeds zesmaal werden herdrukt, bewijst wel hoe groot Lucas' faam en waarde over de Alpen was doorgedrongen : Tiraquellus, Jean Montaigne, Petrus Rebuffus en Jean Bodin roemen hem in enthousiaste bewoordingen. Ook Spaanse geleerden uit de XVIe eeuw, Antonio Gomez en Franciscus Vargas b.v. aanzagen hem als een grote autoriteit.

Het is de verdienste van Dr Ullmann het werk en de rechtsopvattingen van Lucas de Penna in een sterk naar de bronnen teruggaande studie te hebben uiteengezet. Vooraf heeft Professor H. D. Hazeltine, uit Cambridge, in een lange inleiding (39 blz.) de opvattingen der postglossatoren over recht en staat geschetst. Aldus komt de figuur van Lucas beter in het tijds kader te staan.

Achtereenvolgens behandelt Dr Ullmann dan de grondslagen en de natuur van het recht bij Lucas (op vele punten nog onder invloed van de scholastiek!) het gewoonterecht en de statutenleer, de toepassing van het recht (waarin Lucas' opvattingen aan het Siciliaanse, het Langobardische, het Romeinse en het canonieke recht worden getoetst), de rechterlijke organisatie en zijn criminologische opvattingen. Het is onmogelijk binnen het bestek van een korte recensie al deze merkwaardige gedachten te bespreken. Sommige ervan zijn vooruitstrevend, andere delen de ideeën van hun tijd. Releveren we alleen dat zijn progressieve opvattingen over het strafrecht op meer dan een punt een fundamentele gelijkenis bieden met bv. de opvattingen van Professor Van Bemmelen. De preventieve opvatting van de straf is, volgens Lucas, de toetssteen van het strafstelsel : hij is een tegenstander der torture, « res fragilis » wat voor een veertiende-eeuws Italiaans jurist toch wel opmerkenwaardig mag genoemd worden. Ook zijn opvatting over de verantwoordelijkheid is modern. Als verzachtende omstandigheden noteert hij provocatie, een bevel van hogerhand vergezeld van bedreigingen, dronkenschap en jeugdige ouderdom; als verzwarend aanziet hij o.m. de tijd (nacht of oorlog bv.), waarop een misdrijf gepleegd wordt en de herhaling. Ook behandelt hij het probleem der euthanasie.

In een laatste hoofdstuk heeft Dr Ullmann Lucas' sociale en politieke opvattingen uiteengezet : merkwaardig zijn hier o.m. zijn ideeën over de rechtvaardige oorlog, de oorlogsmisdadigers en de vredesverdragen.

Dr Ullmann heeft ons Lucas de Penna leren kennen als « a distinguished thought lonely scholar, an independent thinker, a fearless writer, a seeker after truth and justice, a true Christian, an illustrious figure in the Pantheon of medieval Italian Jurisprudence ».

Twee fac-similé's uit Lucas' voornaamste boek, zijn grafschrift, een lijst van alle originele en gedrukte door Dr Ullmann geraadpleegde bronnen en werken, en een zeer bruikbare index, maken dit nieuwe inzicht in de middeleeuwse idee, onmisbaar voor alle belangstellenden der juridische, politieke en sociale opvattingen van het « Herfsttij der Middeleeuwen ».

L. Th. Maes.

PLANITZ Hans, *Quellenbuch der deutschen, österreichischen und schweizer Rechtsgeschichte einschliesslich des deutschen Privatrechts*. Herman Böhlau Nachf., Graz, 1948, 184 p.

De vroegere Keulse hoogleraar Hans Planitz, auteur van de bekende « Deutsche Rechtsgeschichte », thans

professor te Wenen, heeft, met het doel aan de studenten in de rechtsgeschiedenis bij de sursus passend bronnmateriaal te bieden en hun een beeld te geven van de praktische toepassing der rechtsregels, deze verzameling samengesteld. Tot nog toe ontbrak zo iets dergelijks. Terwijl bij de studie van het Romeinse en het kanonieke recht rijke tekstverzamelingen voorhanden waren, bestond voor het Duitse recht alleen een volledige uitgave van de Sachsenspiegel. De onzijdige veelzijdigheid van de ontwikkeling van het eigen nationale recht kan slechts uit de hoeveelheid zijner rechtsbronnen gemeten worden : uit de schrijvers van de tijd der Romeinen (Caesar en Tacitus), de volksrechten, de kapitulariën en de oorkonden der Frankische periode, het Rijks- en landrecht, de landrechtsboeken, de stadsrechtsbronnen, de « Weistümer », de oorkonden en schrijvers der Middeleeuwen. Dat is de enige manier om een juist inzicht te verkrijgen in de rechtshistorische ontwikkeling.

Daar het als leerboek bedoeld is, heeft Planitz sommige teksten verkort, waarmede echter het belangrijke dikwijls meer tot zijn recht komt.

589, meestal latijnse en Duitse (ook sommige Nederlandse) teksten werden chronologisch bijeengebracht, van de eerste eeuw vóór Christus tot de XVIIe eeuw. Van sommige belangrijke rechtsbronnen werden grote stukken integraal overgenomen : zo uit de Lex Salica (nr. 7), de Schwabenspiegel (nr. 334), het Sachsenspiegel Landrecht (nr. 261), het Edictus Rothari (nr. 18).

Enigszins zou Planitz de titel van zijn « Quellenbuch » mogen verruimd hebben, daar hij ook een 14-tal Nederlandse bronnen publiceert, terwijl hij er amper zoveel Zwitserse heeft vermeld; zo nam hij op fragmenten van het privilege van Frederik I (1184) aan Kameerijk (nr. 217, p. 69-70), het privilege van Floris V van Holland (1276) (nr. 339, p. 115), een « Reichspruch » van Willem van Holland (1252) (nr. 309, p. 104), een Appingedammer Boerenbrief uit 1327 (nr. 416, p. 129), het stadsrecht van Zutphen uit 1342 (nr. 439, p. 136), het Kondichboek van Zutphen uit 1356 (nr. 457, p. 142), het stadsboek van Zutphen uit de XIVe eeuw (nr. 511, p. 151), de keure van Aardenburg uit de XIVe eeuw (nr. 499, u. 149), het stadsboek van Groningen, uit 1374 (nr. 475, p. 146), het landrecht van Westerwold (Groningen) uit 1470 (nr. 541, p. 157), een huurcontract van Dordrecht, uit 1412 (nr. 520, p. 153), het stadsrecht van Stavoren (nr. 533, p. 155), het landrecht van Gelderland, uit 1619 (nr. 581, p. 164).

Voor de Belgische en de Nederlandse rechtshistoricus is Planitz's boek dus ook van belang, terwijl anderszits de eerste 115 stukken rechtstreeks ons interesseren daar deze bronnen gemeengoed zijn van de West-Europese rechtsgeschiedenis. In de specifiek Duitse bronnen zijn er dan nog vele die van algemeen belang zijn (bv. de « Pleinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V », 1532, nr. 566, p. 161-162). Te meer daar bij ons een zulkdanig rechtsbronnenboek ontbreekt.

Een systematisch overzicht, ingedeeld in Germaanse tijd, Frankische tijd en Middeleeuwen, draagt er veel toe bij om de bruikbaarheid van dit « Quellenbuch » te verhogen : immers de Frankische tijd en de Middeleeuwen (tijd dat er veel bronnen zijn) is zeer gedetailleerd onderverdeeld in groepen : administratief recht, privaatrecht, procedure- en strafrecht, en ten slotte de rechtsbronnen waarbij ook de oorkonden en de middeleeuwse rechtsschrijvers gelukkigerwijze werden opgenomen.

L. Th. Maes.

BALIELEVEN

**De plechtige openingszitting van het
Vlaams Pleitgenootschap te Brussel
op 11 December 1948**

Op Zaterdag, 11 December 1948 te 15 u. hield het Vlaams Pleitgenootschap te Brussel zijn traditionele openingszitting in de plechtige zittingzaal van het Hof van Verbreking. Deze openingszitting is onder alle opzichten prachtig geslaagd en zal niet nalaten zeer langdurig geprent te blijven in het geheugen der aanwezigen.

Naast een keurig en talrijk publiek, werd de aanwezigheid opgemerkt van de Heer Minister van Justitie Moreau de Melen en van de heer Rolin, Voorzitter van de Senaat. Namens de magistratuur waren o.m. aanwezig de heer eerste Voorzitter bij het Hof van Beroep, Chevalier en de heer Van Beirs, Procureur des Konings.

Vele oudere en meerdere jonge advocaten woonden de openingszitting bij. Alzo zagen we dhr Resteau, stafhouder der advocaten bij het Hof van Verbreking en Mrs Boon, Fayat en Van Hemelrijck, oud-voorzitters van het Pleitgenootschap, alsmede Mr Thelen, die de ere-voorzitter is van het Vlaams Pleitgenootschap.

De zusterconferenties van Luik, Gent, Leuven en Antwerpen waren eveneens aanwezig en verder werden nog opgemerkt Mr Ch. Van Reepingen, alsmede Mr Chomé, die op het huidig ogenblik de functie waarneemt van stokhouder der advocaten, die ingeschreven zijn bij het Hof van Beroep te Brussel.

Zoals gewoonlijk waren wederom meerdere confrères uit Nederland gekomen om de openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij te wonen. Alzo werden nl. opgemerkt Mr Nijgh, lid van de Raad voor Orde en Discipline uit Den Haag en Mrs Vrede en Colijn, die de balies van Den Haag en Amsterdam vertegenwoordigden.

Mr. W. Verougstraete, voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap, opende de zitting en las voor de rechtstaande vergadering de indrukwekkende lijst voor der confraters, die tijdens de oorlogen van 1914-18 en 1940-45 voor het Vaderland gestorven zijn. Deze voorlezing werd gevolgd door een minuut van stille ingetogenheid.

De feestrede werd in een sierlijke taal gehouden door Mr. J. Lindemans. Zij had als onderwerp: *Rechtszeden en Moderne Beschaving*. We zijn gelukkig deze voordracht in het huidige nummer van het Rechtskundig Weekblad geheel te kunnen overdrukken: zij is inderdaad de belangstelling der Vlaamse juristen volkomen waard.

Mr J. Lindemans heeft vooral beklemtoond en meten betreurde, dat de regel der vrijheid — vooral op het gebied van het contractenrecht — sedert 1804 in zeer aanzienlijke mate is ingedijkt geworden en verdrongen werd door een stel van opgelegde bepalingen, die het onpersoonlijke en het automatisme in het recht ten gevolge hebben.

Mr W. Verougstraete en de heer Stokhouder Chomé brachten in opvallend welsprekende termen de lof uit van de feestredenaar en drukten de mening uit, dat de tegenwoordige hybride wetsbepalingen wel de bron zullen kunnen uitmaken van een nieuwe en harmonische rechtsorde, die door de juristen zo zeer bekrachtigd is.

In de salons der Automobile-Club verenigden het Vlaams Pleitgenootschap en de genodigden zich des

avonds voor het traditioneel banket. Daar heerste een opgewekte stemming, die haar bekroning vond in de geestige tafelspeechen van Mrs Verougstraete en Nijgh, alsmede van de heer Stokhouder Chomé en van de heer Senaatsvoorzitter Rolin.

R.J.

NECROLOGIE

PROF. L. VAN BAUWEL

Op 14 December j.l. is te Kessel-Loo Prof. Louis Van Bauwel overleden. De Vlaamse juristen zullen piëteitvol de herinnering bewaren aan de schitterende figuur die Prof. Van Bauwel geweest is in de Vlaamse rechtsbeweging.

Oudstrijder van de oorlog 1914-1918 nam hij dadelijk na de oorlogsjaren een vooraanstaande plaats in tussen de brede schaar van degenen die zich inspanden om het Vlaamse rechtsleven en de Vlaamse rechtswetenschap op een hoger peil te brengen.

De Heer Van Bauwel was gedurende verschillende jaren rechter in de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, waar hij zich ten zeerste onderscheidde door de grondigheid zijner rechtskennis en de zekerheid van zijn inzicht.

Hij was een van de steunpilaren van het « Rechtskundig Tijdschrift voor België » en publiceerde er talrijke wetenschappelijke artikelen in, die opgemerkt werden door hun degelijkheid en die aan hun auteur spoedig een welverdiende wetenschappelijke faam verzekerden.

Weldra deed de Universiteit van Leuven beroep op deze geleerde en gedurende vele jaren heeft hij te Leuven de Vlaamse cursus van burgerlijke rechtspleging gedoceerd.

De vrucht van dit onderwijs is het uitgebreid « Handboek van Burgerlijk Procesrecht » geweest, dat verscheen in vier delen en dat voor het eerst in de Nederlandse taal een uitstekende synthese gaf van de burgerlijke rechtspleging in België.

Het is het enig werk van die aard waarop wij in de Vlaamse rechtsliteratuur kunnen bogen. Het is sedert zijn verschijnen tot op heden voortdurend gebruikt geworden zowel door de studenten in de rechtswetenschap als door de practici. Het munt uit door een klaarheid van betoog en een volledigheid van documentatie, die er een werk van maken van blijvende waarde.

Prof. Van Bauwel was ook een Vlaamsgezinde uit één stuk; hij speelde een vooraanstaande rol in de Bond der Vlaamse Rechtsgeleerden; hij was een getrouwe van de Vlaamse Rechtskundige Congressen.

Het overlijden van Prof. Van Bauwel zal door de Vlaamse juristen met diepe ontroering vernomen worden en zijn aandenken zal bij hen levendig bewaard blijven.

Het Rechtskundig Weekblad biedt aan de familie van de overledene de uitdrukking aan van zijn diep medevoelen in haar rouw.

DE REDACTIE.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad